

Medvrstniški odnosi na Gimnazji Celje - Center

Peer relations at the Grammar School Celje - Center

Danica Centrih, prof.

Gimnazija Celje - Center, Kosovelova ulica 1, 3000 Celje

danica.centrih@gcc.si

IZVLEČEK

Na Gimnaziji Celje - Center dijaki programa predšolska vzgoja pripravljajo in izvajajo naravoslovne urice, pravlјice, gibalne urice za predšolske otroke v okviru medvrstniških odnosov (odnosov med dvema razvojnima obdobjema – zgodnjim otroštvom in mladostništvom). Potekajo preko igre, v kateri sodelujejo tako dijaki, ki so v vlogi vzgojitelja, kot tudi otroci. Tako oboji spontano in zanje smiselno pridobivajo izkušnje z vseh področij dejavnosti, opredeljenih v Kurikulumu za vrtce (področje narave, družbe, matematike, jezika, gibanja in umetnosti), hkrati pa tudi neposredne izkušnje pri delu z otroki v zgodnjem otroštvu. Pri jezikovnem in umetniškem izražanju napišejo, uglasbijo, dramatizirajo in uprizorijo pravlјice na različne teme (praznično, okoljsko in z naukom), pri športu za otroke pripravljajo in izvajajo gibalne aktivnosti z različnimi organizacijskimi metodami, pri naravoslovju za otroka spoznavajo ravnanje z živalmi in pridobivajo različne spretnosti in izkušnje.

POVZETEK

Razvojna psihologija je znanstvena veda, ki se ukvarja s tem, kako in v čem se ljudje spreminjajo ali ostajajo enaki v daljšem časovnem obdobju. Usmerjena je v preučevanje psihičnih sprememb in doslednosti, ki se pojavljajo od človekovega spočetja in do njegove smrti. Človekov razvoj se deli v osem razvojnih obdobj. Dijaki programa predšolska vzgoja sodelujejo z vrtčevskimi otroki v različnih dejavnostih v okviru medvrstniških odnosov. Izvajajo jih z igro, ki otrokom predstavlja osnovno in prevladujočo dejavnost, v kateri so notranje motivirani. Hkrati je pogoj za otrokov zdrav telesni in duševni razvoj.

Večina otrok uživa v gibanju in se z veseljem vključuje v spontane in vodene dejavnosti. Dijaki so v gibalnih uricah pripravili za otroke dejavnosti, pri katerih so jih spodbujali, usmerjali, opogumljali, popravljali, jim svetovali, demonstrirali, z njimi sodelovali, se igrali in tudi sami učili. Otroke so pozorno opazovali in spremljali njihov gibanje. Vse dejavnosti so predhodno skrbno načrtovali na osnovi temeljitega poznavanja in razumevanja otrokovega razvoja in potreb. Niso pozabili nameniti

posebne pozornosti izrazito nadarjenim in gibalno manj spretnim otrokom. Prve so vodili, druge pa podpirali in opogumljali. Dejavnosti so se povezovale tudi z drugimi področji Kurikuluma za vrtce.

Dijaki tretjega letnika predšolske vzgoje so predstavili dramatizirano pravljico z določeno vsebino otrokom predstavili s pripovedovanjem, petjem, plesom, igranjem. Otrokom so omogočili stik s knjižnim jezikom. Pokazali so jim lastno govorico telesa in na situaciji ustrezen način z verbalnimi in neverbalnimi sredstvi vzpostavili interakcijo z njimi. Z dramatizacijo pravljice so oblikovali bogato in raznovrstno glasbeno, likovno in plesno okolje in otrokom omogočili doživljanje sebe in drugih, okolice in umetnosti.

Pri naravoslovnih uricah so otroci z eksperimentiranjem raziskovali, postavljali vprašanja, želeli izvedeti kaj novega, se učili strategij mišljenja in raziskovanja. Dijaki so otrokom omogočili, da so z lastnimi izkušnjami začutili lastnosti narave z vsemi čutili. Spoznavali so živali v šolskem terariju in akvariju, se učili ravnanja z njimi in tako pridobivali izkušnje z živimi bitji. Razvijali so odnos do živali.

Ključne besede: gibalne urice, igra, mladostništvo, medvrstniški odnosi, naravoslovne urice, pravljica, zgodnje otroštvo,

ABSTRACT

Developmental psychology is the scientific discipline that deals with how and in what way human beings change or stay the same over a longer time period. It explores the psychological changes and consistency that arise from their birth to death. Human development is divided into eight stages. Students in a preschool education programme participate in a various activities with preschool children in the context of peer relations. They implement activities through play, which represents the fundamental and dominant activity to children, in which they are intrinsically motivated. At the same time, it is a prerequisite for healthy physical and mental development of children. Most children enjoy movement and participate in spontaneous and guided activities with pleasure. During the activity hours, students prepared activities for children whom they stimulated, directed, encouraged, corrected, counselled, demonstrated, participated with, played with and gained knowledge themselves. They observed the children closely and monitored their movements. All activities were carefully pre-planned on the basis of thorough knowledge and understanding of child development and needs. They did not forget to pay special attention to the highly gifted and motorically awkward children. The former were guided, the latter were supported and encouraged. The activities were related to the other areas of Curriculum for kindergartens as well. The third-year students in a preschool education programme

presented a dramatized fairy tale with a specific content to the children with narration, singing, dancing, playing. They enabled them to get in touch with literary language. Students demonstrated to children how to understand their own body language and established an interaction with them with verbal and nonverbal means of communication according to the appropriate situation. They created a rich and diverse musical, artistic and dancing environment with the dramatization of the fairy tale and enabled children to experience themselves and others, their surrounding and art. During the natural science lessons, the children experimented, asked questions, wanted to learn something new, trained to use thinking strategies and did research. Students gave them an opportunity to experience the characteristics of nature on their own with all their senses. They learned about the animals in the school terrarium and aquarium, gained knowledge on how to treat them and thus acquire experiences with living beings. They worked on a relationship with animals.

Key words: activity hours, play, adolescence, peer relations, natural science lessons, fairy tale, early childhood.

1. Uvod

V slovarju Slovenskega knjižnega jezika je zapisano, da je odnos nekaj, kar obstaja med stvarima, stvarmi, ki imajo z določenega stališča kaj skupnega. Vsi ljudje stopamo v odnose, če to želimo ali ne. Pomemben del odnosov je empatija – oblika čustvenega vživljanja v druge ljudi. V medosebnih odnosih teče komunikacija, čeprav ne zagotavlja trajnejšega odnosa med ljudmi. Komunikacija je proces sprejemanja in posredovanja informacij vsaj med dvema osebama v obeh smereh.

Medosebni odnosi so zelo pomembni za razvoj človekove osebnosti v socialnem, čustvenem in intelektualnem smislu. Na osnovi odnosov z drugimi ljudmi si ustvarimo lastno identiteto. Vsak medosebni odnos se prične z obojestranskim spoznavanjem.

Dijaki Gimnazije Celje - Center so z igro vstopali v medosebne odnose z vrtčevskimi otroki. S stališča razvojne psihologije, ki opredeljuje človekov razvoj kot osem razvojnih obdobij, predstavljajo vrtčevski otroci zgodnje otroštvo, dijaki programa predšolska vzgoja pa mladostniško. Zato lahko to obravnavamo kot medvrstniške odnose.

V prispevku bodo podrobneje predstavljeni:

- Otrokov razvoj v zgodnjem otroštvu kot eno izmed obdobij v človekovem razvoju z vidika razvojne psihologije.

- Igra kot osnovna in prevladujoča dejavnost predšolskih otrok, ki pomembno vpliva na vsa področja otrokovega razvoja in njena opredelitev v Kurikulumu za vrtce.
- Primeri medvrstniških odnosov na Gimnaziji Celje - Center.

2. Razvoj otroka

Razvojna psihologija je znanstvena disciplina, ki preučuje spremembe in doslednosti psihičnega delovanja pri posamezniku v času. Ukvarja se s tem, kako in v čem se ljudje spreminjajo ali ostajajo enaki v daljšem časovnem obdobju. [1]

Spremembe v človekovem razvoju se odražajo na različnih področjih razvoja, ki so med seboj povezana. Najbolj temeljna področja razvoja so telesni, spoznavni, čustveno-osebnostni in socialni razvoj.

Telesni zajema telesne spremembe (zunanjih delov telesa in notranjih organov) ter razvoj zaznavnih in gibalnih (motoričnih) sposobnosti in spretnosti. Spoznavni zajema spremembe v razvoju spomina, sklepanja, reševanja problemov, govora, učenja in presojanja. Čustveno-osebnostni razvoj zajema spremembe v doživljanju, izražanju, uravnavanju čustev, enkratnih načinov, po katerih se posameznik odziva na okolje (temperament, osebnostne lastnosti), socialni pa razvoj komunikacije, medosebnih odnosov, socialnih spretnosti, socialnega razumevanja in moralnih vidikov vedenja. [3]

Vsa temeljna področja razvoja so medsebojno povezana. Ko otrok shodi (gibalni razvoj), začne spoznavati okolje z novega vidika in pridobiva veliko več izkušenj, kot jih je lahko prej. Oblikuje nove pojme (miselni razvoj) in odnose med njimi, kar prenaša v svoj govor (spoznavni razvoj). Zaradi veliko aktivnejše vloge lahko razvija tudi svoje odzive na okolje, uči se npr. obvladovati svoje čustvene odzive, kadar naleti na omejitve pri gibanju (čustveno-osebnostni razvoj). [3]

Človekov razvoj delimo na osem razvojnih obdobj:

- predrojstveno obdobje (od spočetja do rojstva),
- obdobje dojenčka in malčka (od rojstva do treh let),
- zgodnje otroštvo (od treh do šestih let),
- zgodnje in pozno otroštvo (od šestega leta do začetka pubertete),
- mladostništvo (med začetkom pubertete in 22.-24. letom),
- zgodnja odraslost (med 22.-24. in 40.-45. letom),
- srednja odraslost (med 40.-45. in 65. letom),
- pozna odraslost (od 65. leta do smrti).

2.1 Telesni in gibalni razvoj otroka v zgodnjem otroštvu

Zgodnji telesni in gibalni razvoj otroka je močno prepleten z razvojem zaznavanja, mišljenja in s čustveno-socialnem razvojem, zato je ta področja težko ločiti.

TELESNI RAZVOJ

Okoli 3. leta starosti postanejo otroci vitkejši, kot so bili v obdobju malčka. Razvijajo trebušne mišice, trup, roke in noge se podaljšujejo. V zgodnjem otroštvu pridobijo v povprečju en do dva kilograma in zrastejo od pet do šest centimetrov letno. Dečki so nekoliko višji in nekoliko težji od deklic.

Možgani so ob rojstvu otroka eden najbolj razvitih organov. Intenzivna rast živčnega sistema poteka do 5. oz. 6. leta, ko doseže okoli 90 % končne vrednosti. [3]

GIBALNI RAZVOJ

Gibalni ali motorični razvoj pomeni boljši nadzor gibanja mišic. Gibanje je ena od pomembnih otrokovih potreb, saj preko njega spoznava okolico in samega sebe, kar je pomembno za napredek duševnega razvoja. Razvoj gibanja se odraža v večji telesni moči, hitrosti, ravnotežju, usklajenosti, gibljivosti in natančnosti gibov in tudi v vzdržljivosti.

Otrok v obdobju dojenčka in malčka razvija gibe, nadzor glave in trupa, stoječi položaj in hojo. Do konca 2. leta starosti večina malčkov usklajeno teče in lahko skoči z obema nogama.

Pravi tek se razvije šele okoli 4. leta. Hitro ustavljanje je še problem, zato se otroci lahko zaletijo v predmete na poti. Ustavljanje, ravnotežje in enakomernost korakov pri teku se izpopolnijo do 5. leta. Te rutinske, ritmično enolične dejavnosti, kot je hoja v vrsti ali enakem tempu, jim delajo težave še celo do 10. leta.

Okrog 6. leta postaja gibanje močno podobno gibanju odraslega človeka. Otroci se gibajo hitreje, bolj usklajeno, telesna moč je večja, ravnotežje je dobro.

Štiriletan otrok lahko že dobro lovi in meče žogo, z razdalje treh metrov dobro zadene različne cilje, mnogo dlje pa že zmora metati različne predmete. Pri 5. lahko hojo in tek uskladi z metanjem, lovljenjem ali odbijanjem žoge.

2.2 Razvoj zaznavanja

Razvoj zaznavanja ima izjemen pomen za otrokovo spoznavanje socialnega in fizičnega okolja. Nekatera čutila se razvijejo že pred rojstvom, druga ob izkušnjah, ki jih otrok dobi v stiku z okolico.

Razvoj posameznih čutil je povezan, prav tako se razvoj zaznavanja povezuje z drugimi razvojnimi področji. Postopoma postane zaznavanje bolj namerno in racionalno.

Pozornost je proces, s pomočjo katerega posameznik aktivno selekcionira informacije iz okolja, zato je ključnega pomena pri posameznikovem zaznavanju.

V obdobju otroštva lahko razvoj pozornosti strnemo v tri načela:

- Od pasivne (neprostovoljne) k aktivni (prostovoljni) pozornosti – zanimivi dražljaji hitro ujamejo otrokovo pozornost in jo preusmerijo stran od vsebine, na katero je bil prvotno pozoren. Ta pozornost nam je dana naravno. Aktivno pozornost, pri kateri z lastno voljo izberemo vsebino, pa moramo razviti.
- Od nesistematičnega k sistematičnemu iskanju pozornosti.
- Od široke osredotočenosti k selektivnemu izbiranju informacij in ignoriranju nebistvenih informacij – s starostjo narašča sposobnost izbrati del zapletene situacije in se osredotočiti le nanjo. Ta značilnost je zelo pomembna za učno uspešnost v šoli. [3]

Otrokova pozornost v obdobju zgodnjega otroštva je dokaj šibka, torej manj usmerjena, nadzorovana in krajša. Pomembne so dejavnosti, pri katerih otrok povečuje čas pozornosti, predvsem pri nalogah, ki jih otrokom ponudijo odrasle osebe. [1]

2.3 Razvoj mišljenja

Piaget je s svojimi raziskavami ugotovil, da je kakovost mišljenja otrok drugačna od mišljenja odraslega. Svoja dognanja je strnil v teorijo razvoja mišljenja. V njej navaja nekaj glavnih značilnosti razvoja mišljenja:

- Mišljenje se razvija v štirih zaporednih stopnjah.
- Otroka ni mogoče nečesa naučiti, če za to ni ustrezno razvit oz. zrel.
- Najpomembnejši dejavniki razvoja mišljenja so dozorevanje, fizične izkušnje in socialne interakcije.
- Misel se razvije iz lastne aktivnosti. Človekov mišljenje je podaljšana oblika prilagoditve na okolje.
- Razvoj spoznavanja ali intelektualni razvoj poteka pri procesu preoblikovanja spoznanj.

Znanje ni posledica pasivnega sprejemanja informacij z okolja, ni prisotno v otrokovem razumevanju in se ne pojavlja z otrokovim dozorevanjem, ampak se oblikuje pri interakciji miselnih struktur in okolja.

Otrok torej znanje ustvari iz aktivnih izkušenj z zunanjim svetom. Stiki z vrstniki, sorojenci, starši in učitelji pa ga spodbujajo, da pri mišljenju ne upošteva le svojega vidika in tako postane objektivnejši. [3]

2.4 Razvoj govora

Razvoj govora se začne že ob rojstvu, ko otrok prvič zajoka. Preden se razvije pravi govor, otrok gruli, vokalizira, beblja, svoje potrebe sporoča z jokom. Maternega jezika se otroci učijo s pomočjo povratne informacije svojih staršev, ki se nanje odzivajo. Nadaljnji govorni razvoj je zelo hiter, saj otrok do 18. leta v povprečju usvoji 13 besed na dan. Na to močno vplivata govor staršev in skupno branje knjig. Razvoj govora je močno povezan z razvojem mišljenja, zato mu tudi posvečamo veliko pozornosti.

Otrokov govor je ob vstopu v šolo že enak govoru odraslih že veliko prej pa je otrok sposoben govor prilagajati različnim okoliščinam in prisotnim poslušalcem.

Otroci veliko pred opismenjevanjem, s katerim se srečajo v šoli, začnejo povezovati črke z glasovi in jih zapisovati, kar imenujemo porajajoča se pismenost.

V obdobju zgodnjega otroštva se govor, upoštevajoč obe področji (slovnično – vključuje obliko in vsebino ter rabo govora), razvija zelo hitro in v medsebojni povezavi, hkrati pa v kontekstu drugih psihičnih funkcij (razvoj čustev, socialne interakcije ...).

Otroci, stari od 2 do 4 leta, začnejo oblikovati celovite povedi, kombinirajo besede, izpolnjujejo slovnične oblike in si tako ustvarjajo različne poti za govorno izražanje. Povedi postajajo daljše, otroci vse pogosteje uporabljajo veznike, predloge, pomožne glagole, spreminjajo zaporedje besed, da oblikujejo vprašalne in nikalne povedi.

Pri otrokovem pripovedovanju (prosto pripovedovanje zgodbe ali pripovedovanje na osnovi slik ali slikanice) je treba zagotoviti logično zgradbo, v kateri so razumljivo predstavljeni dogodki, misli, počutja, ustrezne časovno-vzročne povezave predstavljeni razumljivo. [1]

2.5 Socialni razvoj

Otroci v zgodnjem otroštvu razvijejo nove oblike socialnih interakcij, predvsem pri razvoju sposobnosti komuniciranja, recipročnosti in empatije. Pozitivno socialno vedenje je celovitejše, prisotnega je precej neposrednega pogovarjanja, z rabo govora lažje dosežajo svoje socialne cilje. Ti otroci so praviloma že prešli stopnjo egocentrične in so na stopnji prave empatije (vse bolj prepoznavno razumejo, da majo drugi ljudje svoja čustva, potrebe, misli).

3. Mladostništvo

Mladostništvo je razvojno obdobje med koncem otroštva in začetkom zgodnje odraslosti (med 11.-12. in 22.-24. letom starosti). Začenja se s predpuberteto in puberteto, obdobjem pospešenega telesnega razvoja, vključno z razvojem reproduktivne zrelosti, ki sledi intenzivni telesni rasti, in se nadaljuje v zgodnja dvajseta leta.

V mladostništvu prihaja do pomembnih kakovostnih in količinskih sprememb v spoznavnih sposobnostih posameznikov, pri njihovem logičnem mišljenju, kapaciteti obdelave informacij, pri razumevanju predmetnega in socialnega okolja. Količinske spremembe pri mišljenju se odražajo v mladostnikovi naraščajoči kompetentnosti pri reševanju intelektualnih problemov, pri njegovi hitrosti in moči mišljenja, kakovostne pa se izražajo kot spremembe načina mišljenja. [1]

4. Igra

Igra je poleg zadovoljevanja osnovnih fizioloških potreb osnovna dejavnost predšolskih otrok in hkrati pogoj za otrokov zdrav telesni in duševni razvoj. Pomembno vpliva na otrokov celotni razvoj (telesno in duševno ga pomirja, sprošča).

Igra je kompleksna dejavnost, ki mora biti spontana, notranje motivirana, zabavna, ustvarjalna, poučna in vključuje igralčevo ustvarjalnost. Čeprav jo zasledimo v vseh obdobjih človekovega življenja, je prevladujoča prav v predšolskem obdobju. Poteka brez zunanje prisile, za otroke je prijetna izkušnja, saj ob njej čutijo zadovoljstvo. Otrok z igro pridobiva raznovrstne izkušnje, krepi in razvija svoje sposobnosti in osebnost kot celoto.

Z igro se prenašajo vedenjski vzorci, verovanje in vrednote. Odražajo se prepričanja staršev in celotne kulture, v kateri družina živi. V vsaki družbi in v vsaki kulturi se ustvarjajo pogoji za razvoj otrok. Gre predvsem za socialno interakcijo med otroki znotraj generacije, med otroki med generacijami in med odraslimi in otroki. [6]

4.1 Igra v Kurikulumu za vrtce

»Otroška igra je tista dejavnost, ki najbolj naravno združi temeljna načela predšolske vzgoje.«
(Kurikulum za vrtce, str. 10) [5]

V Kurikulumu za vrtce je poudarjen tudi pomen igre za vzpostavljanje območja med otrokovim trenutnim (aktualnim) in njegovim potencialnim razvojem.

Otroška igra je dejavnost, ki se izvaja zaradi nje same, spremeni odnos do realnosti in je notranje motivirana, svobodna, odprta in prijetna za otroka. Način in vsebina igre dajeta prostor, znotraj katerega se prepoznava zelo različna področja kurikula. V igri v otrokovih dejavnostih se prepletejo in povežejo različna področja kurikula, kar je za razvojno stopnjo in način učenja v tem starostnem obdobju smiselno in strokovno utemeljeno. [5]

Igra je otrokova svobodna dejavnost, je notranje motivirana in ustvarja prostor za razvoj otroka.

Otrok pri igri spontano in zanj smiselno pridobiva izkušnje iz vseh dejavnosti, opredeljenih v Kurikulumu za vrtce (družba, narava, jezik, matematika, umetnost in gibanje). [6]

4.2 Vrste in oblike iger

Ko opazujemo otroka, lahko vidimo, da je njegova igra precej raznolika. Spreminja se glede na njegovo starost in tudi glede na to, s kom se igra.

Najpogostejši kriterij za razvrščanje iger je vsebina igre, ki je povezana tudi s psihofizičnimi lastnostmi otroka na določeni razvojni stopnji.

FUNKCIJSKA IGRA

To obliko igre imenujemo tudi zaznavno-gibalna igra. Zanj je značilno, da obsega vajo določenih spretnosti (otrok se uri v občutenju, zaznavanju in gibanju). Takšna igra so najrazličnejše oblike gibanja (plazenje, plezanje, guganje ...), vlečenje in prenašanje stvari, mečkanje, trganje, čečkanje, presipavanje in pretakanje snovi ... [6]

USTVARJALNA IGRA

K njej prištevamo gradnjo, obdelovanje materialov, risanje, slikanje, pisanje, ročna dela. Pri tej igri je posebej pomembna koordinacija oko-roka. V njej otrok razvija miselne sposobnosti in se uči razumevati prostorske odnose, pridobiva natančnost in vztrajnost ter postaja ustvarjalen.

Posebna oblika ustvarjalne igre je konstrukcijska igra, v kateri otrok povezuje in sestavlja posamezne dele igrače ali pa uporablja različne materiale.

Ustvarjanje lahko poteka tudi kot pripovedovanje, dramatiziranje, gibalno in glasbeno ustvarjanje. [6]

DOJEMALNA IGRA

Dojemalna igra se pojavlja hkrati z razvojem spoznavnih sposobnosti in pojavom domišljajske igre. Ta oblika igre zahteva višjo razvojno stopnjo – ko se pojavlja razum, saj se v njej otrok igra s predstavami.

Zajema poslušanje, opazovanje, posnemanje in branje.

SIMBOLNA IGRA

Za simbolno igro je značilno, da si otrok predstavlja stvari, ljudi ali dogodke, ki niso dejansko prisotni. V tej igri prihaja do prepleta spoznavnih, socialnih in jezikovnih sposobnosti in spretnosti. Razlikujemo dve glavni obliki simbolne igre - oživljanje predmetov in igro vlog. Otroku moramo dopustiti, da se igra domišljijško igro.

IGRA S PRAVILI

Igre s pravili so vse tiste igre, v katerih mora otrok prepoznati vnaprej določena, dogovorjena in sprejeta pravila, jih sprejeti in se jim podrediti. To so lahko različne gibalne, športne, namizne, rajalne in didaktične igre. Slednje vplivajo na otrokov miselni razvoj, ga pospešujejo in bogatijo otrokove izkušnje. Pri tem je treba paziti, da se z njimi ne pretirava ali celo omejuje drugih vrst gre.

Ob uvajanju didaktičnih, rajalnih in gibalnih iger je potrebno upoštevati razvojno stopnjo otrok in doseženo stopnjo v razvoju govora.

4.3 Vrste iger glede na otrokovo socialno udeležbo

Do 2. leta otrokove starosti prevladuje pretežno individualna igra, med 2. in 3. letom vzporedna, po 3. letu pa govorimo o sodelovalni igri. Ko otroci napredujejo v socialnem razvoju, se pojavi skupna igra, pri kateri so otroci v istem prostoru, se želijo igrati, nimajo pa skupnega cilja. [6]

5. Medvrstniški odnosi na Gimnaziji Celje - Center

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je zapisano: *odnòs –òsa m (Ö ó) – kar obstaja med stvarima, stvarmi, ki imajo z določenega stališča kaj skupnega.* [4]

Albert Einstein je dejal, da je človek družabno bitje do zadnjega atoma. In kot družbeno bitje vstopa v različne oblike odnosov, saj predstavljajo pomemben del življenja vsakega posameznika.

Dijaki 2., 3. in 4. letnika programa predšolska vzgoja vsako šolsko leto ustvarjajo in gradijo nove medsebojne odnose s predšolskimi (vrtčevskimi) otroki pri različnih dejavnostih.

V nadaljevanju bom predstavila dejavnosti na šoli, pri katerih se razvijajo medvrstniški odnosi. Te dejavnosti so naravoslovne urice, gibalne urice, s pravljico na pot.

5.1 Naravoslovne urice

Naravoslovje je veda, ki temelji na znanstveno potrjenih spoznanjih o naravi. Je raziskovanje živega in neživega sveta v naravi. Človek že iz prazgodovine ob opazovanju narave in naravnih dogajanj oblikuje ter ostri čute, predvsem vid, sluh, tip in vonj.

Otroci začnejo odkrivati, doživljati in spoznavati okolje hkrati z razvojem lastnih miselnih sposobnosti in z osebostnim razvojem. Dejavnosti vodijo k oblikovanju miselnih operacij, pa tudi k oblikovanju temeljnih pojmov (prostor, čas, gibanje, sile, predmet in snov), k spoznavanju odnosov med predmeti in med bitji ter okoljem, v katerem živimo. Spoznavanje okolja je hkrati cilj in proces, postopoma se oblikujejo pojmi in razvija se mišljenje.

Začetno naravoslovje naj bi preverjalo zamisli in trditve. Da jih lahko uresničimo, je treba razviti nekaj spretnosti in sposobnosti. Tako naravoslovje tesno povezuje mišljenje in dejavnosti, vzporedno se razvijajo naravoslovni postopki (opazovanje, razvrščanje, urejanje, prirejanje, štetje, merjenje, postavljanje hipotez, načrtovanje in izvajanje poskusov, poročanje), oblikujejo se stališča in pojmi. Razumevanje pojavov v naravi se razvija pri neposredni dejavnosti otrok. S tako zasnovanim naravoslovjem se lahko otroci približajo pravi znanosti. [2]

Zgodnje učenje naravoslovja se začne že v zgodnjem otroštvu, do dopolnjenega 1. leta starosti, nato se ta proces nadaljuje v vrtcu in doma s popoldanskimi aktivnostmi. Pri tem sta izjemno pomembna vloga odraslih (starši, stari starši, vzgojitelji v vrtcih) in način, kako jo opravijo. Pri odraslih je pomembno, kakšen je njihov odnos do okolice in narave in tega kako prenašajo na otroke. Začetno naravoslovje predstavlja otroku njegovo prvo srečanje z znanostjo.

Vse naravoslovne dejavnosti potekajo preko čutov, z igro. Izražajo se kot radovednost in želja po raziskovanju. Če želimo otroku približati naravoslovne aktivnosti, jih mora spoznavati pri igri, ki mora biti privlačna in zanimiva. Prav tako je bilo treba pripraviti naravoslovne delavnice. Otrokom so morale predstavljati igro, osnovno in prevladujočo obliko raziskovanja v predšolskem obdobju.

Na Gimnaziji Celje – Center že dve leti pri strokovnem modulu naravoslovje za otroke pripravljamo naravoslovne delavnice za predšolske otroke celjskih vrtcev. Razdeljene so na dva dela po 20 minut. V prvem je zajeto eksperimentiranje iz naravoslovja, drugi pa obsega pravilno ravnanje z živalmi v akvariju in terariju. Delavnice predstavljajo dejavnost dijakov 2. letnika programa predšolska vzgoja z vrtčevskimi otroki v starostnem obdobju od 4 do 6 let. S to dejavnostjo želimo doseči, da dijaki z aktivno udeležbo pridobijo čim več neposrednih izkušenj pri delu s predšolskimi otroki; vključena je v letni delovni načrt in tudi terminsko določena (november, april). Dejavnosti se izvajajo med poukom, pri rednih urah naravoslovja za otroke.

Dijaki se pripravljajo na naravoslovne delavnice pri rednih urah strokovnega modula naravoslovje za otroke. V teoretičnem delu podrobneje spoznajo značilnosti živali, ki jih gojimo na šoli (ribe, paličnjaki) in se naučijo pravilnega ravnanja z živalmi, to znanje pa kasneje predstavijo otrokom. Pri eksperimentalnem delu naravoslovja za otroke se urijo v veččinah eksperimentiranja in v pripravi delavnic. Iz različnih virov morajo poiskati ustrezen nabor eksperimentov iz naravoslovja, katerih cilji se navezujejo na tiste v Kurikulumu za vrtce. Biti morajo atraktivni in zanimivi, predvsem pa preprosti in primerni za predšolske otroke. Ko je opravljen nabor ustreznih in primernih eksperimentov, dijaki v Kurikulumu za vrtce, poiščejo cilje, ki bi jih dosegli z izvedbo posameznega eksperimenta. Pri rednih urah predmeta se pripravijo na delavnice tako, da eksperimente izvedejo, pri čemer morajo predvideti vse morebitne pasti. Posebno pozornost morajo nameniti pripravi ustreznih laboratorijskih pripomočkov. V pripravo na delavnice je vključena tudi izdelava zloženke. Pri izvedbi vsake delavnice sodeluje do 10 dijakov (5 za izvedbo eksperimentov in 5 za ravnanje z živalmi).

Vrtčevski otroci so sodelovanjem v tej delavnici s funkcijsko in dojemalno igro spoznavali živali, rastline, predmete in pojave okoli sebe.

Aktivno so razvijali motorične spretnosti, pridobivali praktične izkušnje ter uporabljali in krepili različne čute. Navajali so se opazovati in spremljati dogajanje med ravnanjem z živalmi in izvajanjem eksperimentov. Pri tem se je razvijala pozornost, ki je v tem starostnem obdobju še dokaj kratkotrajna, zato so takšne aktivnosti pomembne za razvoj otroka, saj aktivna (prostovoljna) vključenost podaljšuje otrokovo pozornost. Otroci so osredotočeni na eno dejavnost (selektivni izbor informacij), kar je lahko v kasnejšem obdobju pomembno za učno uspešnost. Tukaj so bili otroci postavljeni v vlogo raziskovalca, ki je iskal odgovore na problemska vprašanja. Dogajanja so izkusili, doživeli in začutili.

Naravoslovne urice so bile dijakom dragocena izkušnja, ki jih je postavila v vlogo vzgojitelja, učitelja. Med razgovorom so ugotavljali otrokovo predznanje o določeni vsebini. Voditi so jih morali skozi

celotno delavnico, ki je zanje predstavlja igro. Za uspešno izvedbo so potrebovali veliko koncentracije, iznajdljivosti in potrpežljivosti. Na koncu so z otroki oblikovali zaključke ter njihovo predznanje povezali s pridobljenimi spoznanji v novo znanje.

Dijakom so naravoslovne urice predstavljale obliko aktivnega pouka, pri katerem je bilo zelo pomembno sodelovanje med dijakom (usmerjevalcem dejavnosti, moderatorjem) in otrokom (raziskovalcem). Spoznavali so sposobnosti predšolskih otrok, ki se razlikujejo med seboj, njihove predstave o naravi, procesih in pojavih.

Otrokovi interesi po aktivnem ustvarjanju so bili vseskozi vodeni. Takšna igra je predstavljala učinkovito učenje, ki je potekalo kot igranje in raziskovanje, aktivno učenje, ustvarjanje in kritično razmišljanje.

Takšne dejavnosti bogatijo izkušnje dijakov, otrokom in vzgojiteljicam, ki prihajajo na naravoslovne delavnice, pa predstavljajo pridobivanje novih izkušenj in bogatenje njihovega intelekta.

5.2 Gibalne urice

V predšolskem obdobju so posamezna področja otrokovega razvoja (telesno, gibalno, spoznavno, čustveno in socialno) tesno povezana. Otrokovo doživljanje in dojemanje sveta temelji na informacijah, ki izvirajo iz njegovega telesa, zaznavanja okolja, izkušenj, ki jih pridobi z gibalnimi dejavnostmi ter gibalno ustvarjalnostjo v različnih situacijah.

Potrebi po igri in gibanju sta otrokovi primerni potrebi. Z gibanjem telesa je pogojeno zaznavanje okolice, prostora, časa in samega sebe.

Otrok zaznava in odkriva svoje telo, preizkuša, kaj zmore, doživlja veselje in ponos ob razvijajočih se sposobnostih in spretnostih ter gradi zaupanje vase. Z gibanjem otrok raziskuje, spoznava in dojema svet okrog sebe.

Z ustreznimi gibalnimi dejavnostmi si razširja tudi druge vrste znanja (matematika, družba, jezik, narava in umetnost). [5]

Na Gimnaziji Celje - Center lahko dijaki 4. letnika predšolske vzgoje izbirajo med štirimi izbirnimi moduli, in sicer med glasbenim, likovnim, plesnim in modulom šport za otroke. Tisti, ki izberejo modul šport za otroke pri profesorici Tini Bradeško, že tri leta zapored pripravljajo gibalne urice za otroke okoliških (celjskih) vrtcev. Dvakrat v šolskem letu jih povabijo v športno dvorano na prijetno in zanimivo gibalno izkušnjo, dvakrat pa se tudi sami odpravijo v vrtce, kjer izvedejo gibalne urice.

Nastajanje gibalnih uric je kompleksna dejavnost, ki jo dijaki s profesorico načrtujejo v obliki mini projekta.

Pri urah modula šport za otroke, dijaki določijo temo in jo povežejo z drugimi področji dejavnosti Kurikuluma za vrtce. Izberejo ustrezne metode in oblike dela. Za vsako gibalno urico morajo izdelati ustrezne pripomočke.

Koraki pri pripravi na gibalne urice:

Dijaki se v oddelku razdelijo v tri skupine, saj je tudi gibalna urica razdeljena na tri različne organizacijske metode (poligon, delo po postajah in igralne skupine) in oblike dela (individualno, v parih, v manjših skupinah ...). Delitev je lahko dogovorna ali pa se določi z žrebom. Pri izvedbi delavnic pa se prepletajo različne metode dela (razlaga, razgovor, demonstracija).

Sledi izbira primerne teme. Dijaki v skupinah razmišljajo o zanimivi in privlačni temi. Do sedaj so že izvedli naslednje teme: letni časi, promet, prazniki, literarna dela, čas poklici in vesolje.

Pri vsaki izbiri teme morajo določiti, s katerimi področji dejavnosti v Kurikulumu za vrtce se bo povezovala (medpodročna povezovanja). Ko so načrtovali npr. temo vesolje, se je gibanje povezovalo z matematiko (barve), naravo (planeti) in jezikom (razlaga in spoznavanje novih besed).

Pri naslednji stopnji priprave dejavnosti izberejo primerne gibalne naloge, ki jih prilagodijo temi, oblikam in metodam dela, področjem dejavnosti, starostni skupini otrok, prostoru in pripomočkom. Idejno zasnovo predstavijo in jo tudi praktično izvedejo pred sošolci.

Sledi izdelava pripomočkov, zloženek in medalj za vrtčevske otroke. Slednje in zloženke dijaki izdelajo pri modulu likovno ustvarjanje.

Ko je delavnica pripravljena, jo dijaki izvedejo z otroki.

Gibalne urice so dejavnost druženja dijakov in vrtčevskih otrok pri:

- funkcijski igri: otroci so svoje urili gibalne spretnosti, zlasti rabo rok in nog;
- dojemalni igri: otroci so poslušali, opazovali, posnemali;
- igri s pravili: vsebuje pravila in naloge, ki se jim mora udeleženec igre podrediti.

5.3 S pravljico na pot

Dijaki 3. letnika predšolske vzgoje pri strokovnih modulih jezikovno izražanje in ustvarjalno izražanje (glasbeno, likovno in plesno) pripravljajo projekt S pravljico na pot.

Razvoj govora predšolskega otroka razdelimo v predjezikovno (otrok še ne obvlada uporabe verbalnih sredstev) in jezikovno (otrok usvaja besede, slovnična pravila, uči se tvorjenja izrekov in besedil) fazo. V zgodnjem otroštvu je ena izmed osnovnih nalog za otroka, da razvije jezikovno zmožnost - zmožnost tvorjenja in razumevanja besedil v različnih govornih položajih in za različne potrebe. Jezikovna zmožnost stopa v interakcijo z igro, umetnostjo (plesom, dramo, ritmom in glasbo, gibanjem), matematiko in drugimi področji.

Jezikovna dejavnost v predšolskem obdobju je najpomembnejše obdobje za razvoj govora. Vključuje široko polje sodelovanja in komunikacije z odraslimi in otroki.

Otroci se učijo izražati izkušnje, čustva, misli in razumeti sporočila drugih. Učijo se jezika ob poslušanju pogovorov in pripovedovanju literarnih besedil, ob poslušanju glasnega branja odraslih, s pripovedovanji, opisovanji, pri rabi jezika v domišljjskih igrah, dramatizacijah, izmišljanju zgodbic, pesmic ...

Pomemben del jezika so enostavna besedila, vezana na vsakodnevno življenje. Jezik je objekt igre. Simbolna igra ima pomembno vlogo v procesu poučevanja in učenja predšolskih otrok.

Odrasli pripovedujejo in berejo otrokovi starosti primerne zgodbe, uganke ... [5]

Umetnost otroku omogoča udeleževanje ustvarjalnih potencialov, ki se kažejo v njegovem igrivem raziskovanju in spoznavanju sveta, ki je zanj neizčrpen vir inspiracije, motivacije in vsebin na vseh področjih dejavnosti.

Otrok v umetnosti izumlja in ustvarja, ko odkriva jezikovne strukture, artikulira vsebine, si zamišlja in oblikuje sliko, pesem, igro, ples, predmet.

Izkušnje pri umetnosti so zaradi celovitosti doživljanja in izražanja pomemben dejavnik uravnoteženega otrokovega razvoja in duševnega zdravja. [5]

Bistveni cilji glasbene umetnosti v predšolskem obdobju so vzbujanje otrokovega veselja do glasbe, spodbujanje doživljanja glasbe ter razvijanje glasbenih sposobnosti in spretnosti. Te cilje uresničujemo z glasbenim izvajanjem, poslušanjem glasbe, ustvarjanjem v glasbi in ob njej. [2]

Likovno izražanje v predšolskem obdobju je del otrokovega spoznavnega razvoja, je razvojno orodje, ki mu pomaga pri prodiranju v kompleksnost danosti in zakonitosti prostora, v katerega je bil postavljen ob rojstvu. Otroci se likovno izražajo na način, ki ga na svoji razvojni stopnji obvladajo in

razumejo. Likovna umetnost in likovno izražanje temeljita na ustvarjalnosti, ki je njuno osnovno vodilo. [2]

Pri plesnih igrah se otrok igra z gibanjem lastnega telesa kot posameznik, v paru ali skupini. Postopoma občuti in se zaveda svojega telesa ter raznovrstnosti gibanja, časa in prostora. Ob najrazličnejših glasovnih in glasbenih spremljavah se giba v ritmu, se na poseben način izraža, sporoča svoja občutja, doživetja, čustva in misli ter ustvarja.

Otrok razvija različne gibalne sposobnosti, predvsem koordinacijo gibanja nog, rok in vsega telesa, koordinacijo gibanja v ritmu ter usvaja osnovne gibalne koncepte. [2]

Dijaki pri modulu jezikovno izražanje otrok napišejo avtorsko besedilo za pravljico s praznično ali okoljsko temo in naukom. Razdelijo si vloge (igralci, plesalci, igranje na Orffove inštrumente).

Pri glasbenem izražanju s pomočjo profesorja napišejo avtorsko glasbo (besedila pesmi in uglasbitev z Orffovimi inštrumenti).

Pri plesnem izražanju dijaki na osnovi dramskega besedila in glasbe pripravijo plesne vložke (uprizoritev določenih odlomkov v pravljici). Določijo dijake plesalce. Plesna dramatizacija je plesna igra, pripovedovanje o dogodku. Dijaki z gibanjem prikažejo otrokom gibanje kot izrazno sredstvo.

Pri likovnem ustvarjanju dijaki izdelajo scenografijo iz različnih materialov, večinoma odpadnih. Največkrat uporabljeni materiali so karton, les, tekstil.

Ko dijaki pri strokovnih modulih pripravijo pravljico (se naučijo besedilo, jo uglasbijo, izdelajo scenografijo), jo predstavijo vrtčevskim otrokom. S pravljico gostujejo po različnih vrtcih in tudi v Osrednji knjižnici Celje.

6. Sklep

Odrasli imajo kot partnerji velik pomen v igri otrok, saj je za otrokov razvoj, napredek in osmišljanje sveta okrog njega pomembna interakcija z miselno razvitejšimi posamezniki.

Dijaki so se v dejavnostih s predšolskimi otroki (naravoslovne urice, gibalne urice, projekt S pravljico na pot) preizkusili v vlogi odraslih. Otrokom so bili poleg osnovne skrbi za njihovo dobrobit zgled in vir novih spoznanj. Otroci so od njih (in od vseh odraslih) sprejemali vzorce sporazumevanja, reagiranja, odnose ...

Vse dejavnosti so potekale preko igre, ki predstavlja otrokom osnovno in prevladujočo dejavnost, in vzpostavi razmerje med otrokovim aktualnim in potencialnim razvojem. Bogatile so izkušnje dijakov, otrokom in vzgojiteljicam, ki prihajajo na naravoslovne in gibalne urice, pa ponudile možnost pridobivanja novih izkušenj in bogatenja njihovega intelekta.

Dijaki so z otroki vzpostavljali medvrstniški odnos, v katerem je bila ključna komunikacija. Morali so upoštevati temelje dobre komunikacije: otroke so morali spoštovati, biti sočutni, znati poslušati, prepoznati neverbalno komunikacijo in uporabljati pozitivna sporočila.

S svojim pristopom so odločilno vplivali na vzdušje pri dejavnostih.

Z delavnic in predstavitev pravljic so otroci odhajali navdušeni, polni novih spoznanj, vzgojiteljice pa se veselijo novih.

7. Viri

[1] Marjanovič Umek, L., Zupančič, M.: Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, Rokus Klett, 2009.

[2] Marjanovič Umek, L.: Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja, 2008.

[3] Nemeč, B., Krajnc, M.: Razvoj in učenje predšolskega otroka: učbenik za modul Razvoj in učenje predšolskega otroka v programu Predšolska vzgoja. Ljubljana: Grafenauer založba, 2011.

[4] Dostopno na spletnem naslovu:

http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=odnos

[5] Kurikulum za vrtce. (1999). Dostopno na spletnem naslovu:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf

[6] Čas, M., Krajnc, M.: Otroška razigranka: učbenik/priročnik za modul Igre za otroke v programu Predšolska vzgoja. Velenje: Modart, 2015.